

Տարեկան գինը 10 բուլլի, կես տարվանը 6 բուլլ.
Առանձին համարները 7 կոպեկով.
Քիֆիլիսով գրված են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տ է Լ է Փ օ Ն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտա արութիւն ընդունում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանիւր բառին 2 կոպեկ.
Տ է Լ է Փ օ Ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Պ Ի Ր Գ Ր Ի Գ ՈՐ Ա Ր Մ Ր ՈՒ Ն Ի

ԲՈՎԱՆՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջնական ջանքատու. Ֆրանսիացի կա-
նանց սուրբաբնի ծրագիրը.— Ներքին Տեսութիւն.
Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱ-
ԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ.
Ռուսաց գործակալութեան հետազոտներ. Պաշտո-
նական գեկուցումներ. Նամակ Պարսկաստանից.
Արտաքին լուրեր.— Հին-Ա.Պ.Ի.Ն.Ե.Մ.— ՅԱՅՏԱՐԱՎ.
ՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Ռու-
սիայից.

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԶԱՌՋԱԽՈՒՄՆ

Մեր ընթերցողներին յայտնի է այն կա-
տաղի արշաւանքը, որ վերջին տարին սկսել
և եռանդով վարում էր Ալեքսիովիչի հա-
յրի գէմ Պետերբուրգի և Մոսկովի ռուս
մամուլի այն մասը, որ ռուս հասարակու-
թեան մէջ յայտնի է յետամնաց, ընկալի-
կան, թիօն հայրենասիրական անուններով:
Հայրենի վերագրում էին հրեշտակ որդի,
ինչ որ խորհրդաւոր գործունէութիւն, ինչ
որ վանդակային ձորումները ստիպեցին
տեղեկան և եկեղ ռուս տարրերը Յայտ-
նի է նոյնպէս ռուս ընկալիչներին հը-
նարած «Ֆրագան» «Հայաստանը մինչև Ռու-
սոյ Գոնի վրա», որը իր ծայրահեղ ան-
հեթանոսական պատճառով ռուս մամուլի
մնացած մասի անխնայ հեղուկութիւններին
ենթարկվեց:
Մենք, որքան հնար էր, պատասխանում
էինք խաւարաբանների յարձակումներին:
Մեր համար բաւական էր արձանագրել հը-
նարած պատմութիւնները, աղաւաղած
փաստերը, որպէս զի մեր ընթերցողը հաս-
կանար թէ զրպարտութիւնների ո՞ր տեսա-
կին են պատկանում այդ «մեղադրանքները»:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ԲՈՒՄԻՆԵՍԻՅՑ

Բուխարեստ, 18,30 սեպտեմբերի

Ահա երկու օր է, որ Բուխարի մայրաքաղաքը
զարգարված է ամենաքեղ կերպով և հանդէս-
ներ է կատարում: Ռուսներին ստիժը իր
զրպի հզոր միապետի, Աստրխայի կայսրի գա-
լուսան է բաղկանեան այս փոքր տէրութիւնը,
որի անկախութիւնը հազիւ 18 տարիների ան-
նշան մի շրջան է բոլորած, այսօր չափազանց
հպարտացած է զգում իրան, որ մի մեծ պետե-
թեան գլուխը, իր բոլոր նշանաւոր պաշտօնեա-
նեան, այցելութիւն է տալիս իրան, այցելու-
թիւն, որ Բուխարիայի համար անհզին քաղաքա-
կան նշանակութիւն ունի, թէ անդկան և թէ
աստրխայան լրագրիչներին երևում է, որ Բու-
մինիան մտած է արդէն երեքպիտեան զանակ-
ցութեան գաւթը: Առանձին ուշադրութեան ա-
ռարկայ է զարձած, ի միջի այլոց, այն, որ
քաղաքի ընդհանուր լուսավառութեան չէին մաս-
նակցել ռուսաց և ֆրանսիական ղեկավարները:
Ֆրանց-Յովսէփի, Բուխարեան խմբագրող կար-
գի ընկերութեան, բուխարեստ մտաւ տեխնի-
16-ին, ժամի 3 1/2-ին: Ի պատիւ կայսրի կայա-
ցած հանդէսների մէջ նշանաւոր էր զինուորա-
կան ցոյցը, որ հետեւել առաւուր կատարվեց
անհզին բազմութեան ներկայութեամբ: Յոյցին
մասնակցում էր բուխարեան բանակի ամենա-
լաւ մասը, իր բոլոր բաժիններով: Բուխարեա-
սից 3 վերստ հեռու, կոթորոցների ընդարձակ
շաշտի վրա 32.000 զորքը հանդիսաւոր քաղով
անցաւ երկու միապետներին և իրանց բազմութի-
հետեւողները ու օտարազգի զինուորական ներ-
կայացողներին առջև: Ֆրանց-Յովսէփի և
կարգի հետ միասին զինուորական շրջադառ-

իակ գաղով այն աստիճաններին իր
թէ հայրը իրանց ձեռքն են գցել ամբողջ
վաճառականութիւնը, իր թէ հողերը ա-
մեն տեղ պատկանում են հայրին, մենք
հարկաւոր չէինք համարում վէճի ենթար-
կել այդ հանգամանքը, քանի որ ոչ հարս-
տութիւն ձեռք բերելը, ոչ սեփականատէր
դառնալը քրեական կամ պետական յան-
ցանք չէ համարվում, այլ, ընդհակառակն,
ցոյց է տալիս մի ժողովրդի կուլտուրական
արժանաւորութիւնները: Օրէնքը, յայտնի և
խիստ պարտաւորութիւնները հնկով պե-
տութեան իւրաքանչիւր հպատակի վրա,
տալիս է նրան նաև միջոցներ, իրաւունք-
ների որոշ սահմաններում, ձեռք բերել
անտեսական և նիւթական բարեկեցութիւն:
Այդպիսի դուրս է հրաւիրում իւրաքան-
չիւր հպատակ ժողովրդի աշխատասիրու-
թիւնը խաղաղ կուլտուրական ասպարէ-
զում: Այդ օրինական, արդար դրութեան
մէջ մի ժողովրդի անտեսական և նիւթա-
կան գերակաւորութիւնը անհամարելի, նոյն
իսկ վնասակար կը գտնուի շրջապատող
միւս ժողովուրդների վերաբերմամբ միայն
այն դեպքում, երբ այդ գերակաւորութիւնը
հիմնված լինէր զիջած հակումների, ան-
խնայ աւերումների մշտական սխառմի վրա:
Բայց այդպիսի հակումներ, այդպիսի ոչն-
չացնող ինտրինսիկներ, ինչպէս «Մշակը»
յայտնի է տարիների ընթացքում, չեն
կազմում հայի հաւաքական, բուն ազգա-
կին յատկութիւն: Ամենաշատ, դրանք բը-
նորոշ յատկութիւն եղել են մի դասակար-
գի, մի յայտնի տեղ շրջանի համար և սղը-
կայնող, քայքայել աղբյուրութիւն ունեցի-
կն ոչ այնքան օտար տարրերի, որքան հայ
ժողովրդական մասայի վրա: Այդ կողմից

թեան մասնակցում էր նաև բուխարեան թա-
գաժառանգի կինը, երկուստաբար իշխանուհի Մա-
րիան, ամառուի դիրքում: Աստրխայի կայսրի
հետ էր եկած նոյնպէս իր նշանաւոր մինիստրը,
կոստ Գոլուխով-Գոլուխովսկի, որի բեղմնաւոր
հանձնար հիացում է ազգում այժմ բոլորին...
Գոլուխովսկիի դէմքն ինչ շատ մուսուլման երևաց:
Նա նստած էր կառքում, բուխարեան ասպի-
մինիստր Սուրբաբնի հետ և չարանակ անհամ-
բարտ հայեացքներ էր արձակում այժ ու ձախ.
Իսկ զինուորական հանդէսի ժամանակ ինչն ար-
քանի տրեքուսում, թիկնաթոսի վրա, խորը
մտածութիւնների մէջ էր ընկնում: Անհա-
ւանական չէր, որ այն միջոցին հանձնա-
րեւղ մինիստրը կրեւտէի բոլորակ անստի-
ժրազրից յետոյ, այժմ էլ հայ էջեղախաչակա-
նեքի ընկալի մասին էր խորհում, որպէս զի
Թիբեթի status quo-ն կարողանայ անվճար
պահպանել: Յարգելի կոստ երեկ մտածում էր,
թէ Միխիլիանիաների բացած հանգամանակներն
համար Աստրխայի 200 ֆիոքին ուղարկելով
ինչն իր քրիստոնէական և մարդկային պարզը
լիովին կատարած էր արդէն, ուստի մեռած էր, որ
այժմ էլ սուլթանի զերիխանութեան իրաւունքը
յարգել տար... Մտապազան ցոյց պիտի տայ ան-
շուշտ, թէ ինչ է Գոլուխովսկու նոր ծրագիրը:

Բայց Բուխարեստի արքայական ղեմերի մէջ
ամենից համակրելին անշուշտ բուխարեան բա-
նաստեղծ-թագուհին է: Թագաւորական պալատը,
որ բնակվում է կարմն-Սիլվան, պարզ և հին
չէր ք, մի ծուռ ու մուս փողոցի վրա Թագու-
հին այդ օրը՝ կայսրի գալուց առաջ, ամբողջ մի
ժամ պալատի պատուհանից նայում էր ժողովր-
դին, զորքին և քաղաքի պարտատուութիւններին:
Ամեն անցնող կամ փողոցի վրա կանգնող պար-
տակաւորութիւն էր համարում գլխարկը հանել և
յարգանքով բարևել նրան, և թագուհին բոլորին
էլ թէ ժողովում և թէ զլիւի չարժանով պատաս-
խանում էր: Կարմն-Սիլվան գերեզման և վերին
աստիճանի համակրելի դէմք ունի Մարգերը

հայ ազգը մի բացառութիւն չէ կազմում
բոլոր ազգերի մէջ, և ի՞նչ կան զօրեղ և
խիստ միջոցներ դասակարգային փաստե-
թիւնների դէմ, դրանք նոյնը պիտի լինեն,
որոնք գործարկում են ամեն տեղ, այն է՝
զարգաց, մամուլ, հասարակական կարծիք:
Այդ միջոցները հայերի մէջ գործ տեսել
են մինչև այժմ և այսուհետև էլ կը տես-
նեն, ի՞նչ աւելի զարգանան: Ուրեմն, հա-
յրի խաղաղ կուլտուրական և տնտեսական
առաջադիմութիւնը անհանգստացնող, վնաս-
ակար երևոյթ էր կազմում: Եւ ռուս
խաւարմիտ մամուլը, ի՞նչ մինչև անգամ
հաւատում էր իրան հասած վայրիկերը,
չափազանցած և դիտմամբ գունաւորված
անդեկութիւններին, չը պիտի բարձրացնէր
այնպիսի վայնասուն, չը պիտի կիրք և ա-
նեղութիւն գրգռէր, այլ առնուազն պիտի
տեսնէր հայերի մէջ մի բոլորովին օրինա-
կան, նոյն իսկ ցանկալի ձգտում՝ խաղաղ
ու առկուն աշխատասիրութեամբ հասնել
բարօրութեան, որ հասարակական և պե-
տական շահերի անհրաժեշտ պահանջն է:
Այսպէս խոսում է լոգիկան առանց հա-
կաճառութիւնների, առանց հերքելու «մե-
ղադրական կետերը»: Բայց այժմ նոյն իսկ
փաստերի կողմից շահաճակով են հայերին
մեղադրողները: Русская Мысль՝ ամառ-
քի սեպտեմբերի համարում պ. Սպրոնով
տպել է պաշտօնական տեղեկութիւնների
վրա հիմնած իր լուրջ աշխատութեան մի
մասը հայերի թւի մասին: Անհեղինկ
թեանշանքը բոլորովին ուրիշ պատկեր են
ներկայացնում: Նախ և առաջ յայտնի է
դառնում, որ հայրենակ տեղեկում ժողովր-
դի ահադին մասը ապրում է գիւղերում,
ուրեմն կազմում է հողագործ դաս, որի

սպիտակ են արդէն, բայց այտերի կարմրութիւ-
նը և երեսի անկըղ զուարթութիւնը իր մարմնի
առողջութեան և հողու բազադութեան անու-
բանալի նշաններ են: Բայց անհեղինկ
յարգում են նրան Մարաբաղաբն ամենամեծ
բուլվարը իր անոնով «Բուլվար կելլաբլթա» է
կոչվում, մի ուրիշ գեղեցիկ ծառուղի, շատ սի-
րուն անեղով, «Կարմն Սիլվա» անունն է կրում:
Երկվայ զորահանգէսից յետոյ, կայսրը, թա-
գաւորը, թագուհին և ամբողջ արքունիքը մեկ-
նեցին մերձակայ Սինաի ա քաղաքը, ուր կար-
գառան լուսնային լանդշեփ վրա կարմն-Սիլվա
մի սքանչելի ամառանոց ունի:

Ֆրանց Յովսէփ գալիս էր Օրսովայից, ուր հը-
րաւիրել էր՝ բուխարեան և սերբիական
թագաւորներին, արհեստի և վաճառականու-
թեան յարթանակի մի խաղաղ ամառանոցութիւն
կատարելու: Այստեղ մարդկային հանձնար մի
նոր յաղթանակ էր կանգնած բնութեան վրա,
որ կատարելագուս արժանի էր ամենից: Յայ-
նի ամենքին, թէ ինչ սեծ նշանակութիւն ու-
նի Գանուր գետի նաւարկութիւնը ոչ միայն
Աստոր-Ունգարիայի և բալկանական փոքրիկ պե-
տութիւնն էր, այլ և ը՛հանուր էր բոլորի հա-
մար: Այս պատճառով էլ ամբողջ Գանուրը զը-
ված է միջազգային հակողութեան աակ և մի
և բոլորական յատուկ յանձնաժողով կայ հաստատ-
ված գետի նաւարկութեան վերաբերեալ բոլոր
գործերի համար: Բայց Գանուրն ամեն տեղ
նոյն դիրութիւնը չէ ընծայում նաևրի շարժ-
ման, գրեթէ 120 կիլոմէթր տեղ նա ձորե-
րի և ժայռերի մէջ պոսայտի է անում.
բայց յատկապէս Օրսովայի մօտ, նա կատարելա-
պէս պատած է հակառակ ժայռերով և անա-
զին գետը հոսում է ստակալի արագութեամբ
ամբողջագուս ապաստի վրայից, որի լայնու-
թիւնը 1300 մետր է և կերպարութիւնը՝ 1800:
Այդպիսի գետի անկողինը յանկարծ սաստիկ ցա-
մամուս է, 3 1/2 մետրի շախ, որով և գրեթէ
անկարելի է դառնում նաւարկելը: Ջուրն այս-

համար դիրք ստեղծող անձնական արա-
մադրութիւնն ու ձգտումը չէ, այլ հողա-
լին օրէնքը: Ախալքալաքի գաւառում գիւ-
ղացիները կազմում են 97,75%, Ալեքսանդ-
րօպոլի գաւառում—98,22%, Նոր-Քայա-
զէտի գաւառում—99,32%, Էջմիածնի գա-
ւառում—97,29% և Շուշու գաւառում—
94,19%: Ազնուական դասակարգ հայերը
չունեն, ուրեմն հողատիրութեան վերաբեր-
մամբ զուրկ են մեծ արտօնութիւնից, իսկ
փաճառականների, պատուաւոր քաղաքացի-
ների թիւը չունի է: Վիսկով առեւտրա-
կան խոշոր արտահանութեան, Սազոնով
գտնում է որ նրա վլխաւոր ծիւղերի մէջ
(նաւթ, մարգանց, սիմիտ) զխաւար դը-
ծիչները օտար երկրացիներ են:
Պ. Սազոնովի աշխատութիւնը ղեւ չէ
վերջացած: Բայց հրատարակած մասն էլ
բաւական է այսպիսիներէն համար, որ
հայերի առասպելական հարստութեան և
բարեկեցութեան պատմութիւնները, զըժ-
բախտաբար, պարագայ երևակայութեան ծը-
նունդ են:
Ձը վրտնը՝ ռուս խաւարամիտները այժմ
ուրախ կը լինեն թէ ոչ Բայց որ նրանք վերջ-
նականապէս ջախջախված են նոյն իսկ փաս-
տական կողմից, — այդ աւելի քան անխա-
կած է:

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ԿԱՆԱՆՑ ՈՒՎԵՐՁԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ֆրանսիայի կանայք զիմել են Հանսոտին
խնդրելով միջոցառում ռուսաց դեսպանի մօտ, որ
իրանց թոյլատրով մատուցանել մի ուղերձ թա-
գուհի կայսրուհուն յօգուտ հայերի: Այդ ուղե-
նի մէջ ամփած է հետեւելը.

«Հայաստանը Ձեր թագաւորութեան դա-
տեղ եւում և ստոյտում է բարձրաբերձ ժայ-
ռերի մէջն ու չուրջը: Այս տեսականի մերձա-
ւոր դադախարը կարող է տալ միայն Գարիպի
կիրճը, Վալդիկալկազի ճանապարհի վրա: Այս
կիրճը կոչվում է Երկաթի Գանուր (Eiserne
Thor): Դատ հին ժամանակից արդէն շահուր են
եղած Գանուրի այս մասը կանոնաւորելու Հու-
մայցիները, Յուլիան կիտարի և Տիբերիոսի ժա-
մանակ աշխատել են մի մեծ ջրանցք փորել և այս
ջրանցքի մնացորդները մինչև հիմա էլ հիպոմեն
ազգում եւրօպայեցիներին Բելգիի կոնգրէսի մէջ
այս խնդիրը նորից միճաբանութեան առարկայ
զարձաւ և դաշնագրութեան 57-րդ յօդուածով
արտահրովեց, որ գործի զուլս բերելը յանձնվի
Աստրխային, այն պայմանով, որ սա էլ իրա-
ւունք ունենայ սրոյ՝ սուրբ ստանալ անցաւորձ
անող նաւերից: Ճիշդ 6 տարի սրանից առաջ,
1890 թւի սեպտեմբերի 15-ին, ունգարացիները
գործի ձեռնարկեցին և անագին դժուարութիւն-
ների հանգիպելուց յետոյ, աջակցան ժայռերի
մէջ, 3 կիլոմէթր երկարութեամբ, մի մեծ ջը-
րանցք փորել, որտեղից հոսում է այժմ Գանու-
րը, հետագայ արագութեամբ և անվտանգ: Ջը-
րանցքը թէպէտ ղեւ բոլորովին պատրաստ չէ
(1898 ին միայն կը վերջանայ), բայց ունգարա-
ցիները, իրանց հապարակակի հանդէսներով չը-
լացած, կամեցան, որ այս մեծ գործի կատա-
րումն էլ կապվի իրանց սաստնադարեան քաղա-
քային գոյութեան ստանալութեան հետ: Բու-
գալեալի լրատիւները՝ կրկնով Գանուրի այս
ջրանցքը՝ Սուէզի ջրանցքից յետոյ մեր դարի ճար-
տաւագետական ամենամեծ գործն են համա-
րում, և իրաւունք էլ ունեն. գործն ամբողջա-
պէս ունգարացիներն են զուլս բերելը: Ահա
այս հանդէսն էր, որին Ֆրանց-Յովսէփի հրաւիրել
էր Գանուրի եղբրը կրկու միւս թագաւորնե-
րին և ապա այնտեղից իր նոր դաշակցի հետ
մտնում էր այս վերջինի արքայախոս գալաքը:

Ա. Ս.

ցին է: Նրան պաշտպանելը աւելի հեշտ է Ռուսաստանի, քան թէ ուրիշ մի որ և է պետական համար: Այդ պատճառով մենք զիմանում ենք կոչում անելով Ձեր սրտին իբրև կնոջ, ամուսնու, մոր, որպէս զի Կուք միջնորդէք Ձեր Օգոստափառ Ամուսնու մօտ և որպէս զի երբ Նա կը ստանայ միև պետութիւններ համաձայնութիւնը, Հայաստանը ազատի:

«Տէր Աստուածը տուել է Ձեզ ամենաբարձր դրութիւն, որպէս զի Կուք աւելի լաւ կարողանաք գիտութեան գործեր կատարել: Այդ Ձեր իրաւունքն է և Ձեր մեծ առաւելութիւնը: Մենք աղերսում ենք Ձեզ անյապաղ օգուտ քաղել նրանից: Թող այն օրը, երբ Կուք հասար Ֆրանսիա, ազատութեան այդ հայրենիքը, լինի սկիզբն ազատարար դարազրկի այն նահատակների համար, որոնց արիւնը դատ է կոչում զէպի Աստուած և զէպի մարդիկ:

«Աստուած Ձեզ կը հատուցանի դրա փոխարէն»

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 30-ին
Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան վարչութիւնը պատիւ ունի խնդրել, «Մշակի» առաջիկայ համարներից մէկում զետեղել հետևեալը:

Պարոնեանի «Ազգային Ձօջերի» նոր հրատարակութեան առիթով «Արձագանք» լրագրի մէջ կարգում ենք, թ միջի այլոց, հետևեալը:

«Հրատարակչական ընկերութեան ուղղութեան համար խիստ ընտրոյ է, որ առաջին սպազորութեան մէջ բաց էր թողնուած իսկական սպազորին ջոջ Գրիգոր Արծրունու կենսագրութիւնը... Ընկերութեան ղեկավարների արգելել է կատարել մի քանի տարի առաջ իրանց գրականական պարտքը... Իսկ լաւ է ուշ, քան անագան. երկրորդ սպազորութեան մէջ Հրատարակչական ընկերութեան խմբագրական ժողովը երեկի երգիծաբանի նկատմամբ հրատարակել է ցենզուրական իրաւունքներ բանցեցնելու յանդէսութիւնը»:

Արանով «Արձագանքի» խմբագրութիւնը յայտնում է, որ «Ազգային Ձօջերի» նախընթաց հրատարակութեան մէջ Գրիգոր Արծրունու կենսագրութեան չը սպազորելու տեղի է ունեցել Հրատարակչական ընկերութեան ցանկութեամբ և առանձին դիտարարութեամբ:

Ընկերութեան վարչութիւնը արանով յայտնում է, որ «Արձագանք» լրագրի այդ գրումները ճշմարտութեան ոչ մի նշոյլ չէ պարունակում իր մէջ: Վարչութիւնը ներկայացրել է գրաքննական ատեսանին թէ նախընթաց և թէ ներկայ հրատարակութեան համար «Ազգային Ձօջերի» Կ. Պոլսում տպւած օրինակը, որի մէջ գտնուում է Գ. Արծրունու կենսագրութիւնը: Գրաքննական ատեսանը այն ժամանակ անյարմար գտաւ այդ կենսագրութեան հրատարակութիւնը, թէ նրա սպազորութիւնը աջողեցնելու համար զիմել էին ատեսանին թէ վարչութեան նախագահը և թէ հանգուցեալ Գ. Արծրունին իսկ երկրորդ սպազորութեան համար գրաքննական ատեսանը կարելի գտաւ թողարկել Գ. Արծրունու կենսագրութիւնը, որ և մտաւ ներկայ հրատարակութեան մէջ:

Ան եղելութիւնը: Ինչ վերաբերում է «Արձագանքի» խմբագրութեան անվայել ակնարկութիւններին և սրբալուսութիւններին, որ ուշ զեւ է ընկերութեան գործող մարմինների հասցէին, վարչութիւնս թողնում է առանց պատասխանի:

Նախագահ՝ Ա. Քալանթար
Քարտուղար՝ Կ. Գիւլնազարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Ինչպէս յայտնի է, Թիֆլիսում 1890 թից սկսած գոյութիւն ունի մի մասնաժողով, որ զբաղւում է ժողովրդական դաստիարակչութիւնների կազմակերպութեամբ, զիտարարական Ալլախան և Վերաի քաղաքամասերում: Մասնաժողովը այս օրերս հրատարակել է մի տեղեկագիր իր հնգամսեայ գործունէութեան մասին: Այդ տեղեկագրից երևում է, որ 5 տարվայ ընթացքում տեղի են ունեցել 95 ժողովրդական դաստիարակչութիւններ, որոնց ներկայ են եղել 11.427 ուն-

կընդիրներ: Ունկնդիրների թիւը տարուց տարի աւելանում է և անկասկած, նա կը կրկնապատկւի էր և կեռապատկւի էր, եթէ դաստիարակչութիւնները կատարվէին և տեղական լեզուներով: Այդ մասին մասնաժողովը զիմել է պաշտածատր ինքնաձեռնարկի և յոյս կայ, որ մօտիկ սպազորում Թիֆլիսում տեղի ունենան ժողովրդական դաստիարակչութիւններ և հայրենի, վրացերէն ու թուրքերէն լեզուներով:

Թիֆլիսի քաղաքային դուման, սեպտեմբերի 30-ին հայացած նիստում, վերջնականապէս որոշեց հաստատել վարչութեան չորրորդ անդամի պաշտօնը: Չայնաուցները, թէ և մասնաւոր խորհրդակցութեան ժամանակ, այդ պաշտօնի համար յարմար էին տեսել հայտարար դատաւոր Մշէրովին, բայց, ինչպէս յայտնի է վերջինս հրատարակած լինելով քուէարկվելուց, դուման չը կարողացաւ այդ նիստում կատարել չորրորդ անդամի ընտրութիւնը:

Մեզ հաղորդում են, որ Ներսիսեան դպրոցի վարչութիւնը ստիպւած է մերժել քաղմաթիւ ինտրուսիւններին, ի նկատի ունենալով, որ նոր բացված դասարանները արդէն լցված են աշակերտներով և ոչ մի ազատ տեղ չը կայ:

Անցեալ անդամ մենք հաղորդեցինք Թիֆլիսի նահանգական դատարանի նախագահ Բիկովի տուած բացատրութիւնը հայ վկաներին երդումից զրկելու խնդրի մասին: Նախագահ Բիկովի մի ուրիշ բացատրութիւնն էլ այն է, թէ դատարանը իրաւունք չունի թող տալ ուսուցիչն ազատ խօսող անձին խօսել դատարանի առաջ, նոյն իսկ երդում ընդունելու ժամանակ, օտար լեզուով, բացի ուսուցիչին: Այդ բացատրութեան դէմ, «Новое Обозрение» լրագրը շատ իրաւացի կերպով նկատում է հետևեալը. «Երբ ման ձևը—ըրօնական ձև է, այլապէս աւելորդ կը լինէր քանանայի ներկայութիւնը, իսկ կրօնական ձևերը հայերի համար օրէնքը թող է տալիս կատարել հայոց լեզուով: Եւ այդ կարող է փոխվել միայն օրէնսդրական ճանապարհով, և ոչ թէ կայսրութեան բաղմաթիւ նահանգական դատարանների մէկի նախագահի կարգաբարձութեամբ»:

Ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգից «Нов. Обозрение» լրագրին, պետական խորհուրդը իր առաջիկայ նիստերից մէկում պէտք է ընդհատի քաղաքներում անշարժ կայքերի վրա հարկ դնելու խնդիրը:

Չանագան տեղերից ստացած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ Թիֆլիսի չեքամապահական կայարանի բաժանած սերմը անաշող է դուրս եկել և հիւանդ է եղել պեքերին ա կոչված վտանգատուր հիւանդութեամբ: Այժմ այդ առիթով նշանակված է մի յատուկ յանձնաժողով, որ պէտք է քննի կայարանի սերմնահետազոտական գործը ամենայն խստութեամբ և զգուշութեամբ: Պէտք է նկատել սակայն, որ Շուշու շրջանում պատրաստած սերմը աջող է դուրս եկել:

Վարեր են պետում, որ խաղաղի սարսափելի թշնամի ֆիլօքսերայի նշաններ են երևացել Կախեթում: Յանկալի էր, որ ճիշդ տեղեկութիւններ ձեռք բերվէին և եթէ իսկապէս այդպիսի մի դժբաղդութիւն տեղի ունի, ձեռք առնվին արագ միջոցներ նրա դէմ մաքաւելու համար:

Կայրերին խնամող հողաբարձութեան կովկասեան բաժինը յայտնում է, որ 1896 թի սեպտեմբերի 1-ին դրամարկդում կար 36:087 ռուբլի 54 կոպէկ, սեպտեմբեր ամսվայ ընթացքում մուտք եղել է 523 ռ. 78 կ. իսկ ծախս՝ 434 ռ. 83 կ. այնպէս որ հոկտեմբերի 1-ին զրամարկդում կայ 35:976 ռ. 49 կ. գումար, որ գտնվում է պետական բանկում:

Ամսիս 1-ին, Շուշուում բացվել է ուսումնական Նիկոլաէվիօէ կոչված ուսումնարանը, որը իրպէս հեռագրում են «Кавказ» լրագրին, հիմնել է տեղական թուրք ազգաբնակչութիւնի յիշատակ Նոյս կայսերական Մեծութիւնների թագադրութեան: Ռուսումնարանի պատուաւոր

հողաբարձու է ընտրված Մեհաբեկով խան ինչպէս Ուլուխով:

Սեպտեմբերի 22-ին, Բագրվում, Ինչպէս հաղորդում է «Кавказ» լրագրը, ձեռքաւորվել են Բոտալիդի նախնականները երեք յայտնի աւազակներ, որոնց ոստիկանութիւնը վաղուց որոնում էր: Նրանք յայտնի Նարի աւազակապետի ընկերներն են և ամբաստանվում են մի շարք սճրագործութիւնների և մանաւանդ Գարաբաս դիւղի կառավարական տանուտէր Գրիգոր բէկի սպանութեան մէջ: Բոտալիդի նախնականը գալու նպատակն եղել է կտորել դրամարկդը, յափտակել փողերը և փախչել Պարսկաստան:

Մեզ հաղորդում են, որ Երևանի նահանգապետ կոմս Տիգրանուզէն, աջի առաջ ունենալով նահանգի այգիներին հասած մեծ շեռաները, մտադիր է միջոցներ գործադրել զանազան հիւանդութիւնների առաջն առնելու: Այդ նպատակով նա մանրամասն տեղեկութիւններ ժողովեց Երևանի նահանգում չբող մասնագէտ Բոլլովից:

Մեզ գրում են, որ այս տարի Երևանի նահանգի գիւղատնտեսութիւնը սնրաւարար վիճակի մէջ է: Փոքր ինչ լաւ են Նախիջևան քաղաքի և չրջակայ մի քանի գիւղերի այգիները: Օրդուբաթի և Արարիկի չրջակայքում ոչ ծաւալտուղ կայ, ոչ խաղող և ոչ բոստանի միջոցվաւ է այգեղց գործի ու գարու այս տարվայ բերքը: Կիւղաքիների վիճակը անմիթարական է:

Մեզ գրում են Ուրմիշից, որ Թիւրքիայում սպաղող ասօրիները մի տեղեկագիր են մատուցել Եւրօպական մեծ պետութիւնների զեպաններին, որի մէջ նկարագրելով իրանց թշուառ վիճակը և կրած հարստահարութիւնները, յայտնում են, որ եթէ չուտով մի վերջնական անօրէնութիւն չը լինի իրանց մասին, նրանք ստիպւած պէտք է լինին զլիսովին մահաւտեղանութիւն ընդունել:

Մեզ հաղորդում են Քիւրմիշից, «Թարիդի ատափորդական փոխանորդ Սարաջեան վարդապետը միջոցներ ձեռք առաւ, որ քաղաքիս փակված ուսումնարանը նորից բացվի և արդէն հրատարակի և ուսուցիչ ու կաղմկ հողաբարձութիւն: Անգլիական պատասխանները և կաթոլիկ պատէրները, որոնց հետ տեսակցվեց վարդապետը, սիրալիբ ընդունելութիւն ցոյց տուին նրան»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՁԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անգլիական «Contemporary Review» ամսագրի մէջ տպվեց մի յօդուած «Պօլսի կոտորածները» վերնագրով: Ամսագրի հրատարակիչը ծանօթութեան մէջ յայտնում է, թէ այդ յօդուածը պատկանում է գործերին լաւ տեղեկ մի անձնատուրութեան, որը չէ կարող յայտնել իր անուշը: Անյայտ հեղինակը առաջ նկարագրում է Կ. Պօլսի կոտորածի ցնցող պատկերը, և ապա խօսում է պետութիւնների բռնած զրբքի մասին այդ հարցում: Հեղինակի կարծիքով, ոչինչ փոփոխութիւն զէպի լաւ չէ կարող տեղի ունենալ, մինչև որ Եւրօպական կառավարութիւնները առաջվայ պէս կը զգուշանան զինուորական միջամտութիւնից: «Աւերման գործը,—ասված է յօդուածի մէջ,—կը շարունակվի Անօրէնութիւնը կաճի և կը տարածվի զօրքի մէջ ևս: Նոր սպանութիւններ տեղի կունենան, որոնց դոճ կը դառնան ուրիշ ազգութիւններն էլ, մինչև որ քաղաքի աւերումն կատարեալ կը լինի: Եւ կարծում եմ, որ զեպան չը կայ Կ. Պօլսում, որը այդ կարծիքի չը լինէր: Կ. Պօլսը դատապարտված քաղաք է... Այժմեան Եւրօպային մեծ ջանք հարուար կը լինէր վերկելու նրան: Բայց մենք բաւարար զօրքեր և նաւատորմեր ունենք համարեա թէ առանց ջանքերի մեր նպատակին հասնելու համար: Եւրօպայի անտարբերութիւնը ինձ համար անբացատրելի է երևում: Ճիշդ չէ, թէ միջամտութիւնը անհնարին է, և թէ միջամտութեամբ Եւրօպական խաղաղութիւնը փտանգի կենկարկվի: Ճիշդ չէ նոյնպէս և այն, թէ ոչինչ չէ կարելի անել:

մինչև որ չը լուծվի ամբողջ արեւելեան հարցը: Սուլթանը կարող է գահընկեց լինել մէկ շաբաթվայ մէջ և Թիւրքիայում կարելի է պատասխանատու կառավարութիւն հաստատել, ի մեծ ուրախութիւն Թիւրքերի և քրիստոնեաների, և այդ կարելի է աջողեցնել, առանց կայսրութեան սահմանները փոխելու, եթէ Անգլիային, Ֆրանսիային և Ռուսաստանին կաջողվի համաձայնութիւն կայացնել այդ հարցի վերաբերմամբ, կամ աւելի էլ լաւ, եթէ համաձայն կը լինեն բոլոր վեց պետութիւնները: Խմ կարծիքով, Եւրօպական խաղաղութիւնը խախտելու վտանգը ներկայումս այնքան մեծ է, որ պատերազմ տեղի չի ունենայ, եթէ պետութիւններից մէկը, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան կամ Անգլիան, կը միջամտի Թիւրքաց բէժիմին ոյժի միջոցով վերջ դնելու նպատակով և փրկելու Կ. Պօլսը: Վերջապահութեան մէջ հեղինակը այն համոզմունքն է յայտնում, որ եթէ պետութիւնները շարունակեն չը միջամտել, հետևանքը ճէնց Եւրօպական պատերազմ կը լինի, որի երկիւղեց Թիւրքաց քրիստոնեաները թողնվում են իրանց բաղդի կառքին:

«Ռէյտերի գործակալութիւնը» հաղորդում է, որ Թիւրքաց իշխանութիւնները բանակցութիւններ սկսեցին հայկական յեղափոխական կոմիտէի հետ՝ զինամիտային յանցարար փորձերը դադարեցնել տալու նպատակով: Կօմիտեայը յայտնեց իր համաձայնութիւնը հետեւալ պայմաններով. հայոց նոր պատրիարք ընտրել, ընդհանուր ներումն չհարձել, և ընթացիկ մտցնել բոլոր ստիական նահանգներում:

«Nord» լրագրին ասում է, որ անգլիական լրագրիներում տպված բոլոր տեղեկութիւնները այն բանակցութիւնների մասին, որ իբր թէ տեղի են ունեցել Բալթորպում Անգլիայի և Ռուսաստանի մէջ արեւելեան հարցի վերաբերմամբ, անպայման հնարված են: Մինչև այժմ ոչինչ առանձին բանակցութիւններ տեղի չեն ունեցել Անգլիայի և Ռուսաստանի մէջ:

«England» ամսագիրը այն կարծիքն է յայտնում, թէ մեծ պետութիւնների մէջ արդէն ընդհանուր համաձայնութիւն է կայացել, այնպէս որ պատերազմի որ և է վտանգ վերացված է: Բալթորպի բանակցութիւնները լաւ պտուղներ տուցին, և Անգլիայի ու Ռուսաստանի մէջ եղած բոլոր վիճելի հարցերը կարգադրված են խաղաղամբ հոգով: Այս պիտի անյայտ է, թէ ինչ միջոցներ ձեռք կառնվին, եթէ Կ. Պօլսում և Փոքր-Ասիայում նոր խառնակութիւններ սկսվեն: Մտադրութիւն կայ ընթացիկը տարածել սուլթանի բոլոր հպատակների վրա, թէ քրիստոնեաների և թէ մահաւտեղանների վրա: Այդ ծրագրերը կշակել էին երեքպետեան զանապետութեան կառավարութիւնները և ընդունութեան ենթարկվեց կայսրերի տեսակցութեան ժամանակ Վիեննայում: Ֆրանսիայի համաձայնութիւնը Ռուսաստանի ընդունած այդ ծրագրի համար, ըստ երեկվին, ապահովված է: Լօրէ Սօլթբիլի, Բալթորպում, նոյնպէս կարողացաւ յայտնել, թէ Անգլիան ոչինչ զէմ չունի իրազօրծելու այդ ծրագրերը պետութիւնների ընդհանուր հոգով: Այդպիսով հնարաւոր եղաւ ընդհանուր համաձայնութիւն կայացնել modus vivendi-ի վերաբերմամբ:

Բերլինից հեռագրում են սեպտեմբերի 25-ից, որ անգլիական միջերկրական նաւատորմը հասաւ Սալօնիկ:

Օղէտա եկած նաւատիւները, «Приаз. Край» լրագրի ասելով, պատմում են, որ Կ. Պօլսում այս օրերս դրութիւնը չափազանց երկիւղալի է: Սպասում են ամեն բանի: Եւրօպացիները վեհատված են, առեարական մարդիկ զանգապում են զժուարթութիւններից առեարական գործերում: Հայերի փախուստը Թիւրքիայից մաքսի մուտի հասաւ, այնպէս որ աւելի ունեւորները առեարական չօգնաւերով գնում են Յունաստան և Եգիպտոս:

Կ. Պօլսից «Köln. Zeitung» լրագրին հեռագրում են, «Վերջին օրերս դադարել են հայերին խմբովին կառնաւորելը և Կ. Պօլսից փոքր-Ասիա արտորկը: Այդ բանը այստեղ վերաբ-

բում են մասամբ գերմանական զեպուանի լուրջ նախադրույթներին, որին սուլթանը հրապարակել էր մաս խորհրդակցելու համար: Այս շարժումներն արժանի է նոյնպէս այն վաստակը, որ արտակարգ դատարանը, իր կազմակերպութեամբ, առաջին անգամ մասնական պատմի դատարանաց մի շարք մասնականներին, որոնք մեղադրվում էին կոտորածներ և կողոպտումներ անելու համար և Պոլսի խառնակութիւնների ժամանակ: Մինչև այժմ, ինչպէս յայտնի է, մասնական պատմի կամ ծանր պատմի ներքին դատարաններում էին միայն հայերը, իսկ մեղադրվող մասնականները կամ անմեղ էին ճանաչվում, կամ շատ թեթև պատմի էին ենթարկվում:

Կ. Պոլսի վերջին խառնակութիւնների հետ կապ ունեցող գործերի ընտելութեան համար արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ կազմված արտակարգ դատարանը սեպտեմբերի 17-ին 15 տարվայ տաժանակիր աշխատանքներին դատարանաց երկու մասնականներին, որոնք մասնակցել էին կոտորածին: Միւս կողմից, օտարական բանակի վրա յարձակմանը մասնակցելու համար կասկածվող բոլոր հայերը մասնական պատմի են դատարանավորված: Նրանց թուով զանգուշակում է մի հայ, որին յանձնել է բնակիչական կառավարութիւնը այն պայմանով, որ նա դատարանում հարցուփորձի ենթարկվի որպէս վկայ և ապա արձակվի: Բնակիչական ղեկավարութիւնը այդ առիթով մի եւս անգամ յայտարար ուղարկել է Վրանը, պահանջելով ազատել դատարանավորվածին, որի յանցանքը սպառնացված չէր դատարանում:

Թիւրքաց լրագիրների խօսքով, մեծ վիզիրը ղեկաց վարիներին մի շրջաբերականով, որի մէջ յայտնի է յայտնում, թէ նրանք կը կատարեն իրանց պարտաւորութիւնները ընթացիկ մասնականութեան համար: Այս անվանով կը վերաբերվի իր պարտաւորութիւններին, իրան պատմի կենթարկվի: «Ամենքը», շարժականում է վիզիրը, պէտք է աշխատեն սուլթանի ղեկավարութիւնները իրագործելու համար, որը ցանկանում է միտեանակ զոհանքի իր բոլոր հպատակներին: Բնթորմանը ծրագրելով իրագործելու համար անհրաժեշտ է ընտրել ընդունակ մարդիկ անարատ անունով և անկասկածելի ազնուութեամբ:

Կ. Պոլսի ինտապաշտօնական «Ղզամ» լրագրում տպված է մի հետաքրքիր յօդուած, որով ողջունվում է ընթացիկ իրագործման սկիզբը, ընթացիկներ, որ խոստացված են սուլթանի մանիֆէստով անցնել տարվայ հակառակորդի 20-ին: Այդ ընթացիկները պէտք է աստիճանաբար մտնեն իրանց կայսրութեան բոլոր նահանգներում և այն էլ իւրաքանչիւր շրջանի կարիքներին համաձայն: Այդ կողմից արդէն բոլոր միջոցներ ձեռք առնված են: Ամենից առաջ, սակայն, այդ բանի համար անհրաժեշտ են փող և ժամանակ:

«Daily Mail» լրագիրը հարցրում է, որ պետութիւնները հետեւելու համաձայնութիւնը կապարդի հայոց հարցի առիթով: Ամենից առաջ պէտք է կազմակերպվի ըրիտանկաբանակ մի րայօն, որի սահմաններում հայերը անպայման սպասուով զգային իրանց: Այդ րայօնը կը կազմակերպվի Ռուսաստանի հրէական հաստատաբանակ տեղերի օրինակով: Մի և նոյն ժամանակ րայօնը աշխարհաբարական տեսակէտից այն առանձնապատկան է կունենայ, որ պետութիւնները կարող կը լինեն հսկել այնտեղ կատարվող անցքերի վրա: Երկրորդ, միակնած են միջոցներ, որոնց օգնութեամբ կերպաշխատողի հայերի սպանութիւնը վերադարձնելու րայօնի սահմաններում: Երրորդ, վերջապէս, պետութիւնները որոշել են, որ եթէ անհրաժեշտ կը լինեն իրական միջոցներ, զրանց իրագործողները պէտք է լինեն Անգլիան, Ֆրանսիան և Ռուսաստանը: Անհրաժեշտութեան դէպքում կարող է միանալ նոյնպէս և իտալիան:

Թիւրքաց մամուլի կառավարական օրգանները և Պէրայում եւրոպական լեզուներով հրատարակվող լրագիրները սուլթանի հրամանով ամեն օր բաղուածքներ են անում գերմանական կիսապաշտօնական մամուլից թիւրքաց գործերի

մասին, մի և նոյն ժամանակ գովաբանելով գերմանական կառավարութեան իմաստութիւնը: Կիսապաշտօնական «Ղզամ» լրագիրն ուղղակի ասում է, որ գերմանական կիսապաշտօնական մամուլի վարձուքը վեր է ամեն գովաբաններին:

Կ. Պոլսից «Բէյութերի գործակալութեանը» հետադրում են, որ Բ. Գուրը բանակցութիւններ սկսեց հայկական յեղափոխական կոմիտեի հետ: Խոստանալով հաստատել հայոց նոր պարիաքի ընտրութիւնը, ընդհանուր ներուճն շնորհել և ընթացիկներ մտնել ասիական բոլոր նահանգներում: Սակայն գերակշռող կարծիքն այն է, թէ ընդ յայտ կայ, որ այդ խոստանալները կատարվեն և որ թիւրքաց իշխանութիւնները այդ խոստանալները տալիս են հայկական յեղափոխականների ազդեցութեան վերջ դնելու համար:

«Times» լրագիրը, հայոց հարցը լուծելու համար, հետեւել միջոցն է աս աջարկում. «Պետութիւնները կարող են անկեղծաբար և բարեխիղճ կերպով համաձայնվել միմեանց հետ և Կ. Պոլսի իրանց ղեկավարներին շատ ընդարձակ լրագործութիւններ տալ և հաւատացնել նրանց, որ նրանք կարող են յայտնել իրանց բոլորի օգնութեան վրա: Գետականները արդէն սպառնացել են, որ կարող են միտանալ աշխատել: Բայց մինչև այժմ նրանցից մի ջանքը կրիտիկական օպէններում արեւելքների էին հանդիպում իրանց կառավարութիւնների կողմից: Եթէ այդ անցարժանութիւնը վերացվի, կարելի կը լինի շատ բան անել ոչ մի հրացան չարձակելով: «Times» լրագիրը շատ ձեռք է դատում, ասում է «Новости» լրագիրը, հենց այդպիսի մի միջոց գործ դրվեց կրեական հարցը լուծելու ժամանակ, ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստր Անտուի խորհրդով:»

ՌՈՒՍՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԱՆ ՀՆՈՒՍԻՐՆԵՐ (Մայրաքաղաքները լրագրելու մասին)

Լ օ ն դ օ ն, 26 սեպտեմբերի: Բողբերի գրաւոր կերպով յայտնում է ազատամիտ կուսակցութեան. «Ըստ կարծիքի շարժման կերպով տարբերվում է ազատամիտ կուսակցութեան մեծամասնութեան կարծիքից արեւելան հարցի վերաբերմամբ, և որչա ասարձայնութիւն կայ իմ և Գաղատօնի մէջ, որը անպայման միշտ պէտք է ղեկավարող ազդեցութիւն ունենայ կուսակցութեան վրա: Բայց զրանից, ես ոչ մի տեղից աջակցութիւն չեմ գտնում: Այդ հարցը բարձր է անձնական հարկերից: Եթէ ես խօսեմ այս շարքով, ես պէտք է խօսեմ ազատ, ուստի աւելի լաւ կը լինի կուսակցութեան համար և ինձ համար, եթէ ես խօսեմ ոչ իբրև կուսակցութեան պարագլուխ, այլ իբրև ազատ մարդ: Այդ նկատմամբ հարցը իմ ձեռքում, որ կուսակցութեան պարագլուխ տեղը թափուր է և ես նորից վերադառնում եմ ազատ գործունէութեան:»

Լ օ ն դ օ ն, 26 սեպտեմբերի: «Daily News» համարում է Բողբերի արած ըստ արտաքին արժանի, բայց անփութելի: Նրա անմիջական պատճառը Գաղատօնի վերադառնալն է դէպի բաղաբանական գործունէութիւն, որով հետեւ Գաղատօնի թիւրքիայի վերաբերմամբ պաշտպանում է այն ընդարձակամիտութիւնը, որ հակասում է Բողբերի սկզբունքներին: Պաշտպան հանդիսանալով այն տեսութեան, թէ Անգլիան անկախ կերպով պէտք է գործէ սուլթանի դէմ, Գաղատօն կուսակցութեան գործողութիւնների մէջ մտցրեց երկպառակութեան սերմն: Եթէ Գաղատօն պատրաստ է նորից կուսակցութեան գլուխ անցնել, այն ժամանակ Բողբերի հրաժարումն կը մնայ իր գործիւնն մէջ, հակասակ զէպրում կուսակցութիւնը պէտք է վստահութեան ջուէ յայտնելով՝ վերակոչել նրան կուսակցութեան պարագլուխ պաշտօնը ստանձնելու:»

«Times» հաւանում է Բողբերի հրաժարվել այն ազդեցութիւնից, որը նոյն իսկ նրա ընկերները ոչինչ բանի տեղ են դնում: Պաշտպանելով այդպիսի արհամարհանքը, Գաղատօն ասանելի դարձրեց Բողբերի գրութիւնը: «Times» հեզում է այն միտքը, թէ Գաղատօն նորից կուսակցութեան ղեկավարութիւնը կը ստանձնէ, և ասում է, թէ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, ընկանաբար, պէտք է անցնի Հարկօրին «Standart» գրում է, «Գիտմամբ, կամ ոչ գիտմամբ առաջ բերելով Բողբերի ան-

կումը, Գաղատօն շատ վատ ծառայութիւն մատուցեց ազատամիտ կուսակցութեան: Հարկօր հանդիսանում է իբրև միակ հնարաւոր յաջորդ, բայց, —ասում է «Standart».— Հարկօրի ընդարձակ ուղղութիւնը արեւելան հարցի վերաբերմամբ, իբրք, այնպէս է, ինչպէս և Բողբերի ուղղութիւնը: Բողբերի վաղը մի ճառ կարտասանի Լեյքուբուգում, որի մէջ բողբերին կը բացատրէ իր ընդարձակ ուղղութիւնը:

Վ ի է ն ն ա, 27 սեպտեմբերի: «Politische Correspondenz» լրագիրն Կ. Պոլսից հարցրում են, որ ղեկավարող զինուորական շրջանները ընդարձակ են հրահանգներ մշակելով պաշարման գրութեան համար, որ զիտաւորութիւն ունեն հրատարակել, եթէ նոր խառնակութիւններ տեղի ունենան:

Կ. Պ օ լ ս ա, 27 սեպտեմբերի: Իրադէն հրամանագրում է երկու տարեկալին նաւերին կանգնել Բոսֆորում:

Այստեղ գտնված են պրօկլամացիաներ, որոնք պահանջում են արձակել պաշտօնից ծովային և ոստիկանութեան մինիստրներին:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՋԵՎՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (Կ. Պոլսի լրագրելու մասին)

—Ֆիլիպի «Ղայրէթ» լրագիրն ծանուցած է թէ՛ Ռուսիոյ կառավարութեան կողմանէ Բ. Գրան ծանուցադիր մի տրուած է՝ հայաբնակ նահանգաց արտօնութիւններ տալու համար: Բնաւ տըրուած չէ այդպիսի ծանուցադիր մը, և հետեւաբար բողբերին անհիմն է յիշեալ լրագիրն հրատարակութիւնն:

—«Սրբեկը» անուն հայերէն լրագիրն, կանոնաց հակառակ վարուելուն համար, սեպտ. 16-էն սկսեալ բողբերին խափանեցաւ:

—Ֆիլիպի թրքերէն «Ղայրէթ» լրագիրն, որ շատ կը կարգացուի մայրաքաղաքի մէջ, արգելուեցաւ մասնակ Օսմանեան պետութեան մէջ:

—Խարբեղէ ընդամիւս հայոց ստորագրութեամբ կայսերական սրկանն հետագիր մը ըստնում է, որով ցաւ կը յայտնեն Լեյկին մէջ հայոց ոմանց խոսովայող վարմանց համար, և հնարահակութիւն կը մատուցանեն կայսերական կառավարութեան տնօրինած միջոցներուն, և խաղաղութեան ու անդորրութեան վերահաստատուելուն համար:

—Պիթիւի գաւառական լրագիրը հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որ կը ցուցնէ վեհապետին բարի դիտաւորութիւնները նկատմամբ բոլոր իր հպատակներուն և կը ծանուցանէ թէ գաւառին մէջ խռովարար չէ մնացած և թէ ընակիչներն իրենց գործերով կը զբաղին: Միանգամայն կըսէ թէ, եթէ խռովարարներ զան դարձեալ այդ գաւառը, անոնք և անոնց հետեւողները խափարկուի պատժուին: Սակայն հանգարտ կեցողներուն ներդրութիւն պիտի չը մոլորին խռովարարներէն և տեղական իշխանութեանց պիտի իմացնեն խռովութիւն հանել փորձողները:

—Սըվազ ու Տիարպէթըր զրկուած դատական ընդհանրը դատական նախարարութեան մատուցին տեղեկագրներն, որոնց մէջ կը նշանակեն այլ և այլ բարենորոգումներ, որ անհրաժեշտ են վտակացելու համար անհասանելու դէմ բացուած գրտերու կարգադրութիւնը և բարեփոխելու համար բանտային կարգադրութիւնները: Այդ տեղեկագրները Գատական նախարարութեան կողմէ Անտուլի նահանգաց բարենորոգմանց հսկող յանձնաժողովին զրկուեցան, և այդ յանձնաժողովը խնդրեց Մեծ-եպարքոսին, որ այդ ղեղձումները բարձուին: Մեծ-եպարքոսը հարկ եղած հրամանները տուաւ Գատական Նախարարութեան:

—Բ. Գրան զրկուած է ցուցակ մը ոչ-մասնատական այն պաշտօնեաներուն և անհատներուն, որ ընդունուած են Սըվազի, Երզրումի, Տիարպէթրի և Պիթիւի օստիկան զինուորութեան մէջ ըստ կայսերական հրամանին, որ կը վերաբերի նահանգային վարչութեան բարենորոգումներուն:

—Վանայ նահանգի կուսակալի օգնական կարգեցաւ՝ Բեյրէ գաւառակալ զայմաթաւ Յովհաննէս Ֆէրիտ էֆէնտի:

—Սասնէթ լրագիրն կը հրատարակէ թէ՛ Ղայրէթի հայ վարժարանի ուսանողներէն վեհաբայի Վահրամ և Սեբաստացի Մկրտիչ եղբւր հաստատութեամբ՝ 10-ական տարի բերդաբարելութեան դատաւարացան:

—Բժշկական վարժարանի ուսանողներէն Խղմիացի Յարութիւն՝ 10, և Պէրթիլի՛ Գրիգոր և ընկերքն՝ 5 ական տարի շրթայակալ բանտարկութեան դատաւարուուեր են, հաստատուելով որ յեղափոխական մասնախմբէն են:

—Կառավարութիւնը նկատողութեան առած է պարբերական հանդէսներու և կարգ մը զրբեբու հրատարակութեան համար տուրք մը հաստատելով պետական զանձուն հասոյթը զգալապէս աւելցնելու առաջարկ մը:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՄՈՒՍԱՍՆԻՑ

Ուրմի, 15/27 սեպտեմբերի
Շտապում եմ հարգելի հետեւեալ կարեոր լուրերը: Երեւում է որ ասորական խնդիրը յաջորդելու է կրեականին:

Նովայից (չէյն Մէմէդ Սաղբի որջը) փախուտ տուող գործադրները պատմում են, որ այս շաբաթ Ղէվէն է հասել մի եւրոպական կօմիտի՝ բողբերացի մի ուսու, մի անգլիացի և մի ֆրանսիացի պաշտօնեաներից: Գրանց ընկերացել է նաև մի բարձրաստիճան անձն իբրև օսմանեան կառավարութեան ջննիչ այն յայտնի եղեւնագործութեան, որ մայիս ամսին կատարվեց թիւրք-պարսկական սահմանադրի վրա, Մալանայի մօտ, երբ 14 ասորիներ մարթիկցին չէյնի հրամանով: Կառավարութիւնը Գեալաբից հեռագրով յայտնել էր չէյնին իսկոյն և եթ հարկ եղած կարգադրութիւններն անել կօմիտայի անդամներին իր զիւրում ընդունելու մի ջանք օր: Սակայն կրեականացեալ ընաւ որ և է կարեւորութիւն չէ տուել այդ հրամանին, մինչև որ կառավարութիւնը սպառնացել է նախ գործով զիւրը պաշարել և ապա կատարել հարկ եղած ջննութիւնը: Այն ժամանակ չէյնը բարկանալով վերցրել է իր ընտանիքը և մարդիկը և զնայել զէպի Գատուսա, որ Նէբուց 10 ժամ հեռաւորութեան վրա գտնվող իր մի ամառանոցն է՝ բարձրադիր և անմասնակի լեռների ծոցում զտեղված: Երբ կօմիտան սկսել է չէյնի փախուտը, իսկոյն ուղևորվել է Քոչանիս՝ ասորիների կաթողիկոս Մարիանոսի հետ տեսնվելու համար:

Մի վաշտ ձիաւոր զօրք (500 հոգի) վանից հասել է Գեալաբ իր թէ կօմիտայի անդամներին պաշտպանելու որ և է պատահական յարձակումներից, բայց միւս կողմից տեղական իշխանութիւնները այժմ սկսել են ամենախիտ և կատեգորիք կերպով ասորի անկախ աշխարհներից պահանջել նախ՝ բոլոր հին և նոր զէնքերի անպայման և անյապաղ յանձնուը, և երկրորդ՝ 40—50 տարվայ մնացած բոլոր տուրքերի վճարումը: Այժմ մեզ մնում է տեսնել, թէ բանը ո՞ր կը յանդի:

Օսմանեան հէրքի և չիկակ քրքեր այս օրերս փորձեցին անցնել զէպի Մալանա: Զօրապետ Սըրբէի-Սալթանան իսկոյն զօրքով և թնդանութիւնով ուղևորվեց զէպի սահմանազուրը՝ նրանց վանելու:

Արդոս

ՌՍՏԱԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Աթենքից հեռագրում են. «Ապստամբութիւնը Մակեդոնիայում սաստկանում է և, ինչպէս կարծում են, մեծ չարիք կը ընդունի ձմեռը և մասնաւոր եկող տարի: Ապստամբութեան պարագլուխները գործունէութեան մի որոշ ծրագրի մշակեցին: Նրանցից իւրաքանչիւրը իր շրջանն ունի:

—Բուլղապէշտում գումարված միջազգային կոնգրէսը կայացրեց մի ջանի որոշումներ, որոնց թուումն են՝ բազմացնել իրանց կուսակիցների թիւը պարբերականներում և պետական պաշտօնեաների շրջաններում, աշխատել ոչնչացնել մենամարտը կամ դուէլը, առաջարկել պետական անձերին, հրապարակախօսներին և ուրիշ ազդեցիկ անձանց խաղաղ ձանադարձով վերջ դնել այնպիսի կատարածներին, որ տեղի են ունեցել Բալկանի վրա և Բոսֆորում և այլն: Կոնգրէսը սրուկց այնուհետև ժողովիլով ամեն տարի, որպէս զի ուժեղանայ նրա գործունէութիւնը և ազդեցութիւնը: Որչաի ցանկալի էր, որ այդ կոնգրէսները հասնէին իրանց նպատակին:

—«Observer» լրագիրը հարցրում է, որ իտալական մինիստրները խորհրդի վերջին նիստում ընկում էր մի խնդիր, որ անազնի նշանակութիւն ունի: Ռուսաց ղեկավարը երկրորդ անգամ, այցելեց արտաքին գործերի մինիստրին:

—Կ. Պոլսից հեռագրում են, սեպտեմբերի 22-ից (4 հոկտեմբերի), որ մեծ վիզիրի և արդարադատության մինիստրի մէջ տարաձայնութիւնները այն աստիճան սուր ընաւորութիւն ստացան, որ օրից սպասում են մէկի կամ միւսի հրաժարական տալուն:

—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ կրեմլի նախկին վարչի կարգաւորումը վառա առաջին թարգման է նշանակված սուլթանի մօտ: Այդ հանգամանքը լաւ ազաւորութիւն զործեց յունական շրջաններում:

—Բաղդադից հեռագրում են, որ Բաղդադում ձերբակալված Ռուլէս և Գալիս անարխիստներին ստիպված եղան արձակել, որովհետև յանցաւորներին յանձնելու վերաբերմամբ անգլո-բէնջիական զանազորի մէջ չէ նախատեսված վերջինեւլ անարխիստների յանցանքը: Ռուլէս և Գալիս կը վերադառնան Ամէրիկա:

ՄՇԱԿԻ ԼՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՐՄՇՍՍ. 29 սեպտեմբերի: Օգոստոսի անձինք զբօսանք կատարեցին: Երեկոյեան պալատական թատրոնում կայացաւ հանդիսաւոր ներկայացումներ: Երբ Նոյա Մեծնութիւնները և ուրիշ օգոստոսի անձինք մասն ազատական մեծ օթեակը, պալատական թատրոնի զիւկետօր վէրնէր կանչեց «choch» ի պատիւ կայսերական Ձոյզի: Հասարակութիւնը հրագած երեք անգամ կրկնեց «hoch», օրից յետոյ հնչեց ուսաց ազգային օրհներգը, որ հասարակութիւնը կանգնած լսեց:

ՊԱՐԻՉ. 30 սեպտեմբերի: «Journal» լրագիրը յիշեցնելով կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրովնայի համակրութիւնը զէպի Ֆրանսիան, առաջարկում է Նորին Մեծնութեան անունով կաշի Պարիզի փողոցներից մէկը:

Շաշին զօրհանդէսի առիթով, ի պատիւ թագաւորի կինուրական մինիստրը վերադրեց այն բոլոր պատիճները, որոնք մէկ ամսվայ բանտարկութիւնից աւել չէին:

ՊԱՐԻՉ. 30 սեպտեմբերի: Գնեւրայ Քիլիէ ֆրանսիական զօրքի կողմից թագուհուն մատուցեց արծաթէ մի վագոն, հետեւեալ մակագրութեամբ: «Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդօրովնային—ֆրանսիական զօրքը»:

ՊԱՐԻՉ. 30 սեպտեմբերի: Թունաց թագաւորը ժամանեց այստեղ:

ՀՈՒՍՄ. 30 սեպտեմբերի: Սեպտեմբերի 9-ին տարաբովեց Ղեպուխտանեան պրիսոնի և Չերնոօբրեան Ելէնա իշխանուհու պակագրութեան պայմանը:

Կ. ՊՈԼԻՍ. 30 սեպտեմբերի: Խզիզ Քիսկուլ մեծ դժգոհութիւն պատճառեց այն բոլոր, թէ կեդիսական պրիսոնուհի Նալլի ներկայ է եղել Պարիզում Վերտատարք թիւրքիայի կուսակցութեան կոմիտէի նիստին: Նալլին առաջ էլ նպատակել է եղել այդ կոմիտէին: Բողոք է ուղարկված կայսրին:

ՍՕՖԻԱ. 30 սեպտեմբերի: Թագաւոր կայսրի ֆրանսիա մուտ գործելու օրը արժանաշիշտակ դարձնելու համար, իշխան Ֆէրդինանդը այդ նոյն օրը ունկընդորոթեան ընդունեց Սֆիայի ուսաց զիւկետային զործակալութեան կառավարիչ Բօսկինին և ապա գնաց Քիլիսան վանքը, չորհնելով ուսաց գործակալութեան անդամներին զանազան շքանշաններ Բօսկինի զմեկը իշխանին մի չնորձակալական հեռագրով, որին իշխանը պատահանեց ջերմ խօսքերով: Իշխանը շքանշաններ չորհնեց ֆրանսիային զործակալութեան բոլոր անդամներին ևս:

ՍՕՖԻԱ. 30 սեպտեմբերի: Լրագիրները հաղորդում են, որ զինուորական պրօկուրօրը գործ սկսեց պաշտօնավիճող մայր Ստոյանովի զէմ, որը մասնակցեց է իշխան Ալեքսանդրի զանդնկեցութեան գործին:

ՇԵՐՐՈՒՐԳ. 1 հոկտեմբերի: «Полярная Звезда» նաւը զուրա եկաւ զինուորական նաւահանգստից և կանոնեց նաւակայանում: Ֆրանսիական նաւերի նաւատարներ զինարանի բանուր ները ուղեկցում էին նաւը ոգեորված քացա կանչութիւններով և երաժշտական խումբը մարսէլիէզ էր անում:

ԲԵՐԼԻՆ. 1 հոկտեմբերի: Ստասու սեկրետար Շիշին կը գայ այստեղ երեկոյեան, զիշիւրը կանցկացնի Վերլինում և կը նախաձաշի կայսերական կանցլէրի մօտ:

ՀՈՒՍՄ. 1 հոկտեմբերի: Իտալական կառավարութիւնը խիտ լեզակ գրված մի յայտագիր ուղարկեց Բ. Կրան, որի մէջ բողոքում է այն իտալացու սպանութեան զէմ, որը զո՛հ գնաց հայկական կատարածները ժամանակ: Յայտագիրը պահանջում է պատճել յանցաւորներին և վարձատրութիւն տալ սպանվածի ընտանիքին:

ԼՕՆՎՕՆ. 1 հոկտեմբերի: «Times» և «Daily News» լրագիրները միաձայն այն միտքն են յայտնում, որ ներկայումս անհրաժեշտ չէ ու՛մ

և իցէ ընտրել ազատամիտ կուսակցութեան զեկաւոր:

ԿԱԼԿՈՆՏՏԱ. 1 հոկտեմբերի: Ժանտախտով հիւանդանալու երեք թիւիս զէպը կար:

Խմբագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆՔՈՒՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԿԻԲԵԱՍ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲՈՒՑԿ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆՑ

Մտկվայի կայսերական համալսարանի մաս կարուծական կլինիկայի նախկին օրդինատօր, ընդունում է միայն հիւանդ երեխաներին ամեն օր, ժամի 11½—1-ը: Շաբաթ օրերը՝ ձրի: Հասցէն՝ Ստարո-Ինտախտուսկայա, տ. № 13. № 103 (չր.) 5—40

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ ընկերութեան զբաւեանալը տեղափոխված է Բարձուսկայա փողոց, առն թամաձեանի, № 12: (№ 115) 2—3

ՄԻ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔԻ համար հարկաւոր է մի վարժուհի հայոց լեզուի և կար ու ձեւի համար: Գիւմլ Նիկոլայեւկայա փողոց, № 90, բնակարան Նիկոլայեւային: (№ 104) 2—3

ԴԴՐՈՑ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ ՏԵՐ-ՅՈՎԱՍԷՓԵԱՆԻ

Երեխաների ընդունելութիւնը օգոստոսի 28-ից, պարագմունքները սեպտեմբերի 5-ից: Սառվայա փողոց, 46: 7—10

Ղալարից Ասարխան տեղափոխվելու պատճառով հետս գրագրութիւն սանցդոներին թողնում եմ հետեւեալ հասցէս. Астрахань, священнику соборной церкви, Геворку Мкртумянц.

Գէորգ քանանայ Մկրտումեանց (№ 108) 3—3

ԿԵՕԼԷՐԻ ՍԵՆԵՍԿՆԵՐԻ ԻԼԼԻՒՄԻՆԱՅԻԱ

ԱՅՐՎՈՂ ՊՈՏՐՈՑԻՆԵՐ: ԲՆԵՂԱԼԵԱՆ ԿՈՒԿ առանց ծնումքի, զանազան գոյնի: ՄԱԳՆԻԱԿԱՆ ԿՐԱԿ, կարմիր և սպիտակ, բարակ ցիւկի զանապուհի մէջ, ցցերի վրա արագնելու յարմարութիւններով, վառվում են շատ փայլուն կերպով, իւրաքանչիւր զանակը 10 րօպէ, շատ չքեղ են՝ նոյնպէս զանազակաւորը և եկեղեցական հանդէսները լուսաւորելու համար:

Ամեն ինչ հանրաժամայելի գներով

Բ. ԿԵՕԼԷՐ ԵՒ ԸՆԿ. ՄՕՍԿ-ՎԱՅՈՒՄ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ Թախվում է
ԱՄԵՆ ՏԵՂ ԵՒ ԱՄԵՆ ՄԻ փոքր ի շատ նշանաւոր առեւտրականի մօտ
№ 81 (11) 3—3

ԱՐԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԴՐՈՑ

Հասակաւորների և մանուկների համար, ոչ փոքր 15 տարեկանից, գտնվում է Նօվօ-Արտե-նայնայա փողոցի վրա, Բաբանովի տանը, № 9, Նիկոլայեւկայա քաղաքային զորքում:

Պարագմունքները լինում են կիրակի օրերը, 12-ից մինչև 4 ժամը: Ընդունում են իւրաքանչիւր կիրակի օր անգրագէտ, գրագէտ և տարրական դպրոցները աւարտած աշակերտներին: Ուսումը ձրի է: Աշակերտների ընդունելութիւնը սկսվում է կիրակի օրվանից, 1896 թ-ի սեպտեմբերի 15-ից: (№ 105) 4—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

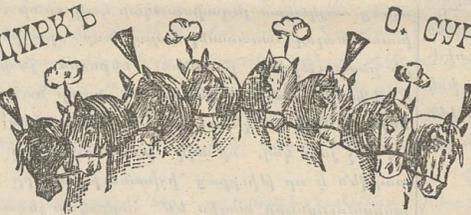
Ջ Է Յ Թ Ո Ւ Ն

Տեղադրական, աղգադրական և վարչական տեսութիւն, Հ. Առաքեւեանի Արտատպած «Մշակ» լրագրից, մի քանի յաւելումներով: Գինն է 20 կօպ.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԵՂԻՏԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է ընկերութեան անդամներին, որ կանոնադրութեան 71 յօդուածով տուած ԵՌԱՄՏԵԱՑ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆԸ պարտագիր վճարները մօցնելու համար, ԼՐԱՅԵԼ ԵՒ ԱՅՍ ՀՈՎՏԵՄԲԵՐԻ 1 ԻՆ, ԵՒ ԵՓԷ ՄԻՆՉԵԻ ԱՅՍ ՀՈՎՏԵՄԲԵՐԻ 15-Ը չը մօցնվեն բոլոր ապահովները, անձեղապահ վճարողների կայքերը, կանոնադրութեան 72-դ յօդուածի հիման վրա հրապարակական աւուրդի հանված կը յայտարարվեն:

Օ. Ս Ո Ւ Ր Ի Ց Ի Ր Կ Ը

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 3-ին, մեծ կօմիկա կան ներկայացում կ'ԱՌՈՒՆԱՎԱՆ ՏՈՆ անունով, զուրա կը գան չորս երաժշտական ներկայեր, օրիորդ Օլգա և պ. Սուր: Վերջում՝ Պիերօ 1000 երկիւղների մէջ կ'օմիկական պլանտօմի մա: ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ, Շաբաթ, հոկտեմբերի 5-ին, օրիորդ Օլգա Սուրի բէնէֆիտը: Կիրակի, 6-ին, երկու ներկայացում:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵՏԻ հայոց վիճակային կոնստաբոլայի ատենի Քջ նշանակված է անուրջ այս հոկտեմբեր ամսի 4-ին, առանց կրկնաձրլի, կապաւով առու եկեղեցապատան կզլին, որ գտնվում է վանքի աւաղ եկեղեցու հանդէպ: 2—2 Անգալ կոնստաբոլայի Գարբիէ քահ. Տէր-Գարբիէանց

ՌԻՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ Ա. ՏԵՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

(ՄԻԱԿ ԵՐԿՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԵԱՒՈՐ ՌԻՍՈՒՄՆ. ԹԻՖԼԻՉՈՒՄ)

Ուսումնարանում ընդունվում են երթեկեկ, կիսաթոշակաւոր և զիշերթիկ աշակերտներ: Պատրաստվում են զի մնաղիաների, կաղնիաների կօրպուսի, զեմիլմէրնի, զէալա կան և այլ ուսուցման արանները համար: Փոքր պատրաստականում երեխաները ընդունվում են առանց քննութեան, վեց տարեկանից սկսած. ընդունելութիւնը կը շարունակվի փոքր-պատրաստականում ամբողջ տարի, միւս դասարաններում ընդունելութիւնը կը կատարվի երեխաների նախապատրաստութեան համաձայն, նոյնպէս ամբողջ տարի: Հասցէն. ТИФЛИСЬ. Гановская ул., № 11. 8—10 (№ 102) (Կ. Կ.)

ԱՌԵՏՐԵԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Թիֆլիս, Նագօրնայա փողոց, № 9)

Յանկաղոք, ունեւալ իրանց առեւտրական գործերի համար ուսման ընթացքը աւարտած աշակերտներ և աշակերտներ, թող բարեհաձն զիմեկ կուրսերի հիմնովին, Ս. Մանուէլեանցին: Աւարտողները ստացել են մասնալիտական առեւտրական կրթութիւն, կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատված ծրագրի համեմատ, և ունեն օրինաւոր ատտեստատաներ: Ընդունելութիւնները սկսվելու են սեպտեմբերի 2-ից: Կուրսերի ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրի ապէս կը. Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և կուրսերի հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքայիք զիմում են՝ Тифлисъ, учредителю коммерческих курсовъ С. П. Мануэльянцу. (№ 76) (Կ.) 7—7

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ „ՐՈՍՄԱՒԱ“

Բարձրագոյն հաստատված 1881 թիւն Ս. Պետերբուրգում, Большая Морская, № 37. ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵՍԻ ԴՐԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 25.500,000 ՐՈՒՐԼԻ Ընկերութիւնը ընդունում է:

ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՊԵՆՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսինքն դրամալիի և եկամտաւ ապահովութիւն ընտանիքի համար, կամ ձերթիւն ժամանակ, օժիտ աղջկերանց համար, ստիպելով երեխաների համար և այլն. առանձին շահաւէտ պայմաններով. ապահովագրողները մասնակցում են ընկ. օգտին: Առ. 1-ն յունվարի 1896 թ. «ՐՕՍՄԱ» ընկերութիւնը ապահովագրած ունի 35.563 անձ,—91.406.948 Րուրլի գումարի:

ԴՐԻԵՂԻՑ ԳԷՊԻԵՐԻՅ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ինչպէս առանձին անձաների նոյնպէս և հաւաքական անձանց, այն է—գործարաններում ծառայողների, բանուրների և այլն՝ նաւաղեցրած վճարներով՝ չորհիւ զիւկեւեանի, որը վճարներից զուրա է հայվում:

ՀՐԴԵՂԻՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ամեն տեսակ շարժական և անշարժ կայքերի (չինութիւնների, մեքենաների, ապրանքի, կահ-կարասիքի և այլն):

ԱՊՐԱՆՔԻ ՓՈՒՍԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
գեւաղային, ցամաքային և ծովային. նաւերի ապահովագրութիւն.

Ապահովագրութիւն ընդունվում է Ս. Պետերբուրգում (Большая Морская, соб. д. № 37.) Թիֆլիսում Սերգիեւկի փողոց, № 6. և գանազան քաղաքների գործակալութիւններում:

Նոյնպէս կարելի է ստանալ ապահովագրական տոմսակներ զմբաղող զէպերից, երկաթուղիով կամ չորհունաւով ճանապարհորդած ժամանակ, երկաթուղային կայարաններում և ծովամատուցներում:

(№ 89) (Կ) 31—52